

Nieuwe taal

Evert Bisschop Boele; verschenen in CultuurkrantNL, dec 2021, p.5

Nadat in maart de 'Handreiking Waarden voor een nieuwe taal' verscheen, ontstond er niet het rumoer dat ik eigenlijk verwacht had. Ik las de Handreiking en dacht: dit wordt hommeles. Hier zal een stroom aan opiniestukken uit voortvloeien waarin mensen zich betutteld voelen, waarin ze zich door de linkse grachtengordel de les gelezen voelen, waarin ze zich beknot voelen in hun artistieke vrijheid, of waarin ze vrezen hun subsidie te verliezen als ze hun publiek nog aan durven spreken met 'dames en heren'.

Maar het bleef eigenlijk opmerkelijk stil. Joos Swanborn (de 'taaldokter') haalde in de Argus uit naar 'de inquisitie der fantasieloze fanatici', gevolgd door een pittig tweegesprek met LKCA-directeur Sanne Scholten. Jamal Ouariachi had het in Trouw over het 'vergiftigende en benepen quasi-inclusieve gedachtegoed'. In De Volkskrant wees Elma Drayer op de overspannen verwachtingen die we hebben van verandering van taal, en Joris Roelofs op de tegenstelling tussen veiligheid en vrijheid. En ik zal vast veel vergeten zijn of niet hebben opgemerkt. Maar om nu te zeggen dat er een storm opstak: nee.

Ik heb al die opinies met plezier en herkenning gelezen. Ik voel me ook ongemakkelijk bij de Handreiking. Het meest herken ik me nog in de reactie van Maxi Februari in de NRC in oktober. De essentie van zijn betoog lijkt me te zijn: "Pardon? Mogen wij burgers dat zelf uitzoeken?" En dan: "De samenleving zit al met al gevangen tussen twee vuren. Aan de ene kant de conservatieven die vinden dat iedereen op hen moet lijken. Aan de andere kant de diversiteitsexperts die met overheidssteun de diversiteit zo bijsnoeien en bijknippen dat er weinig van over blijft. Laat de rest nu maar eens proberen een open democratisch gesprek te voeren."

Een open en democratisch gesprek voeren. Een gesprek dat gevoed wordt door die twee vuren – of, waarschijnlijker, door veel meer vuren. Of, nog waarschijnlijker: door een heleboel kleine vuurtjes. Vuurtjes gestookt door anderen dan onszelf, om andere redenen, op andere plaatsen.

En dat is dus waar ik me niet in Februari's betoog herken. Ik geloof helemaal niet dat ik moet kiezen tussen 'de conservatieven' en 'de diversiteitsexperts'. Zo presenteren we, gemakshalve, onze worsteling met onze wereld wel graag: als een binaire keuze. Wie niet voor mij is, is tegen mij. Ik vind dat de Handreiking dat – ondanks alle nuance die er toch ook écht in voorkomt – te veel uitstraalt. En dat de reacties daarop – fanatici! vergiftiging! – dat ook doen. Maar zowel Handreiking als de reacties zijn maar stukjes van een veel bredere gedachtenwisseling. Ik probeer er dus maar door de oogharen naar te kijken.

En van achter die oogharen vind ik het dan vooral ook geruststellend dat er geen storm opstak. Dat we doorgaan met wat we deden – dat we ons publiek soms aanspreken met 'dames en heren', én dat we onszelf er aan herinneren dat de wereld uit meer bestaat dan 'dames en heren'. Ik vind het geruststellend dat we in een samenleving leven waarin een Handreiking verschijnt en serieus genomen kan worden, en de tegenstemmen evenzeer. Waarin we niet gevangen zitten tussen twee vuren, maar gewoon onze weg vinden in dat onmogelijke project dat 'samenleving' heet, een weg die om al die vuurtjes heen gaat, en soms ook noodgedwongen dwars er door heen.

Leve de Handreiking. Leve de tegenstemmen. Leve de schouderophalers. En leve Februari's open en democratisch gesprek. Waarvan ik vooral blijf hopen dat het, om dit stukje met een citaat van Clifford Geertz (een van mijn favoriete geleerden) te eindigen, er aan bijdraagt "to enlarge the

possibility of intelligible discourse between people quite different from one another in interest, outlook, wealth, and power, and yet contained in a world where, tumbled as they are into endless connection, it is increasingly difficult to get out of each other's way".